

Barns spontane musikalske uttrykk.

Ingvild Adelaide Hegvik Wiggen

Kandidatnummer: 925

Veiledere:

Morten Sæther & Mirjam Dahl Bergsland

BACHELOROPPGAVE

Estetisk linje

Dronning Mauds Minne Høgskole

2013

FORORD

Det er mange som har vært med og bidratt med inspirasjon og ideer til denne oppgaven om barns spontane musikalske uttrykk.

Først og fremst ønsker jeg å takke informantene som var villige til å dele sine tanker, erfaringer, opplevelser og holdninger med meg. Takk for at dere lot meg gjennomføre observasjoner i barnehagen og for at dere sa dere villige til å være med på et prosjekt om musikksamlingen.

Jeg ønsker å rette en stor takk til mine to fantastiske veiledere Morten Sæther og Mirjam Dahl Bergsland for gode råd og veiledning underveis i prosessen.

En takk rettes til mine medstudenter ved Dronning Mauds Minne Høgskole for heia-rop underveis.

Og sist, men ikke minst, takk til familie og venner for kloke og oppmuntrende ord da jeg strevde som mest.

Trondheim, April 2013

Ingvild Adelaide Hegvik Wiggen

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING.....	4
2. TEORI.....	5
2.1. TODDLEREN.....	5
2.2. MUSIKK OG SPONTANE MUSIKALSKE UTTRYKK.....	6
2.3. MUSIKK FRA LIVETS BEGYNNELSE.....	7
2.4. MUSIKK MED SMÅ BARN.....	8
2.5. MUSIKK SOM MÅL ELLER MIDDEL?.....	11
3. METODE.....	12
3.1. KVALITATIVE OG KVANTITATIVE METODER.....	12
3.2. OBSERVASJON.....	12
3.3. PROSJEKT.....	14
3.4. GYLDIGHET.....	15
3.5. VALG AV METODE.....	16
3.6. ETISKE RETNINGSLINJER.....	17
4. FUNN OG RESULTATER.....	18
4.1. VALG AV INFORMANTER.....	18
4.2. ROSJEKT, OBSERVASJON OG SAMTALE.....	18
5. DRØFTING.....	20
5.1. SPONTANE MUSIKALSKE UTTRYKK MED TODDLEREN.....	20
5.2. VIKTIGHETEN AV BARNES SPONTANE MUSIKALSKE UTTRYKK.....	23
5.3. KOMPETANSE.....	24
6. AVSLUTNING.....	26

1. INNLEDNING.

Musikk er lyd og med lyd som materiale kan musikk skapes skriver Morten Sæther (2006). Musikk påvirker det vi ser og hører og kan underbygge, forsterke, ironisere eller skape forventninger. Sæther (2006) skriver videre at lyd som materiale for skapende virksomhet med barn blir et viktig utgangspunkt i arbeidet med musikalske uttrykk i barnehagen (Sæther 2006).

Gjennom hele livet har jeg vært opptatt av musikk og det har gitt meg mye glede og mange gode opplevelser. Musikken har formet meg og har alltid vært en del av meg. Interessen og gleden jeg har med musikk tar jeg med meg inn i yrket som førskolelærer, og det er derfor viktig for meg å øke min kompetanse på dette feltet slik at jeg kan formidle dette videre til barna og personalet.

I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på toddleren, grunnen til dette er at jeg i mine tidligere praksisperioder og fra tidligere erfaringer har lagt merke til at musikk blir mye brukt sammen med toddleren. Musikk blir ikke bare brukt i planlagte aktiviteter og situasjoner, men også i de spontane situasjonene og aktivitetene i barnehagen. Jeg har tidligere erfart at når man samspiller med barn i denne alderen oppstår musikalske uttrykk spontant, naturlig og uten at man er bevisst på det.

Gunvor Løkken (2005) definerer toddleren, 1 og 2- åringen som ”den som stabber og går”. Ved at hun bruker denne betegnelsen vil Løkken (2005) tydeliggjøre betydningen av det kroppslige i denne alderen, som en likeverdig og egen måte å være til i verden på.

Ved å se på hvordan personalet på en småbarnsavdeling jobber med å til rette legge samt å fremme barns spontane musikalske uttrykk i tilrettelagte og uformelle situasjoner og aktiviteter, og drøfte de funnene jeg har gjort opp mot teori om småbarn og musikk ønsker jeg å øke min egen kompetanse. Jeg er i denne oppgaven ikke ute etter et svar med to streker under, men få et innblikk i personalets tanker, opplevelser, holdninger og mine egne erfaringer i forhold til bruken av musikk og spontane musikalske uttrykk i samspill med toddleren.

På bakgrunn av dette har jeg valgt problemstillingen ” *Hvordan kan personalet på en småbarnsavdeling legge til rette for å fremme barns spontane musikalske uttrykk?* ”

2. TEORI

2.1. Toddleren

Gunvor Løkken (2004) skriver at den sosiale omgangen hos toddleren har et utpreget kroppslig grunnlag både bokstavelig og i overført betydning. Et hovedpoeng her er at den kroppslige samhandlingen mellom barna like fullt er intensjonal og meningsfull. Løkken (2004) baserer mye av tenkning på den franske filosofen Maurice Merleau - Ponty og hans fenomenologi. Fenomenologi baserer seg på våre opplevelser som menneske samt hvordan vi opplever oss selv og andre i ulike situasjoner. Tanken er rotfestet i kroppen og på grunn av dette er det gjennom kroppen vi forstår og vet, dette før vi klarer å sette ord på eller tenke på. Ut fra dette ser man at den sosiale omgangen mellom toddlerne per definisjon er meningsfull og har med dette sin egenverdi (Løkken 2004).

Opplevelsen står sentralt i fenomenologien og det er derfor meget relevant å knytte dette til musikk (Vist 2005). Vist heder at den kroppslige, umiddelbare og sanselig sterke musikkopplevelsen kjennetegner toddlerens omgang med musikk.

Den kunnskapen man i dag har om toddlernes særegne kroppskultur gjør at vi må gi barna tid til å oppdage og utforske lyden på sin særegne kroppslige måte (Kvaran 2007). Kvaran sier videre at det derfor er viktig at man tilrettelegger for musikalsk aktivitet gjennom hele barnehagehverdagen. Det å tenke utradisjonelt og gi rom for det kroppslige er vesentlig her. Barna må ha mulighet for å utforske lyder med hele kroppen (Kvaran 2007)

Løkken (2004) skriver at mange øyeblikk gjennom livet hvor ord ikke strekker til, kan musikk være til hjelp. Det gjelder også når ordene ikke helt er til stede, som blant ett- åringene, her kan det å lage musikk være en alternativ kommunikasjon (Løkken 2004).

2.2. Musikk og spontane musikalske uttrykk

"Ett barn er født med hundre språk, men blir frarøvet nittini", dette var noe den italienske pedagogen, filosofen og grunnleggeren av barnehagene i Reggio Emilia, Loris Malaguzzi sa (Kulset, 2002).

Musiker og musikkpedagog Nora Kulset sier seg enig i dette og skriver videre at barn uten problemer kan gi uttrykk for hva de har utviklet og behersket talespråket. Barn bruker mimikk, gestikulering og lyder i en meningsfull rytmisk sammenheng. Kulset hevder at de er de voksne som frarøver barna de nittini språkene, ved at de voksne gjennom sin egen begrensning er dårlige rollemodeller. Det er de voksne som lærer barna at det å uttrykke seg gjennom noe annet enn talespråket er skremmende og vanskelig. Kulset skriver at det er de voksne som lærer barna å sette de ulike uttrykksformene i båser. Barn har ikke en oppfattelse av at dans og sang er to ulike ting (Kulset 2002).

Det finnes ingen entydig definisjon på hva musikk er eller ikke er, men blir ofte betegnet som lyd, organisert lyd (Sæther & Aalberg 2006). Og med lyd som materiale mener Morten Sæther at musikk skapes.

Professor i Jan Sverre Knudsen fremhever spontansangen som en stor del av barndommen. Spontansangen er ikke nødvendigvis kommunikativ, men i mange tilfeller, kanskje de aller fleste, har man med en individuell praksis som oppstår når barnet er alene, eller i hvert fall ikke er involvert i en kommunikasjonsprosess med sine omgivelser (Knudsen 2008).

Knudsen referer til Susan Young`s observasjoner av toddleren og dens vokale uttrykk. Young hevder ut fra sine observasjoner at barns vokale uttrykk ikke er en del av noen direkte kommunikasjon, verken med andre barn eller voksne (ibid).

Jon- Roar Bjørkvold hevder at barnekulturens spontane musikkutfoldelse står mye nærmere begrepet lek enn den tradisjonelle oppfatningen av hva musikk er. Hva vi observerer kommer helt an på hvilke "briller" man har på. Hvordan man oppfatter de spontane uttrykkene, er igjen avgjørende for hvordan man møter barns kreative uttrykk (Sæther & Aalberg 2006).

Bjørkvold skriver at man kan stimulerer til mer aktivitet, kanskje noen ganger gå inn i spontane improvisasjoner med barnet, eller bare observere og lære mer om hva barna er opptatte av. I leken imiterer barna lyder fra omverdenen som de kjenner til, det kan dreie seg om å lage lyder til biler, hunder, traktorer osv. Noen ganger brukes sangen som direkte kommunikasjon ved at de gjennom sangen gir kommandoer, påkaller eller spør og svarer (Sæther & Aalber 2006, s.96).

2.3. Musikk fra livets begynnelse

”Syng for ditt ufødte barn” sier Jon- Roar Bjørkvold (2007).

Bjørkvold mener at den musikalske utviklingen starter i mors mage (Sæther & Aalber 2006), dette er noe også flere forfattere ser seg enige i og poengterer.

Barn begynner å høre allerede i 5, svangerskapsuke, kanskje noen før (Vist 2005). Barnet kan hver fall fra 8. fostermåned huske lydinntrykk. Vist påpeker at DeCasper & Fifer har dokumentert at barnet kan gjenkjenn mors stemme mindre enn tre dager etter fødselen. Barnet kan også gjenkjenne dikt og musikk det har hørt gjentatte ganger under svangerskapet. Det har vist seg at barnet foretrekker lydinntrykk det kan gjenkjenne fra fostertilværelsen selv om klangfargen i lyder er annerledes utenfor magen. Barnets musikalske utvikling starter allerede i fosterlivet. Mens barnet fremdeles ligger i mors mage, vil det høre lyder, sang og musikk og kjenne pulsen og rytmen i mors kropp. Mors stemme gir gjenkjennelse og trygghet i overgangen fra foster til nyfødt baby.

Det ufødte barnet gjør viktige lytteerfaringer mens det fremdeles ligger i mors mage (Vist 2005).

”Den måten spedbarnet og toddleren forholder seg til lyd på, vil altså til en viss grad være preget av de lydinntrykk barnet opplevde i mors mage. Selv om det ufødte barnet også kan registrere visse synsinntrykk, i alle fall lysinntrykk, gir hørselen atskillig flere og mer varierte muligheter for stimulering og utvikling.”

(Vist 2005, s.76)

I følge Vist (2005) kan små barn uttrykke følelser gjennom musikk og at det hørbare produktet gjør følelsene tydeligere, ikke bare for andre, men også for barnet selv. Vist skriver videre at gjennom musikken får vi mulighet til å bli kjent med oss selv, vårt følelsespotensial, og vi kan uttrykke dette i en estetisk form som kan gjøre uttrykket mer sosialt akseptert (ibid).

Lyd, bevegelse og rytme er alle menneskers musiske grunnelementer, og dette er preget inn i kroppens sanseapparat (Bjørkvold 2007). Barn er født med en kompetanse når det gjelder språkets musikalske kvaliteter. Tidlig lærer det å bruke stemmen for å påkalle andres oppmerksomhet, men også for å underholde seg selv.

Det å ha et helhetlig syn på barnet hvor det musiske står sentralt mener Bjørkvold (2007) vil ha innvirkning på hvordan man bruker musikk sammen med barn.

Musikk integreres ofte i leken og elementer fra leken finnes i musikken (Sæther & Aalberg 2006). Det er gjennom musikken, leken og andre musiske uttrykk barna opplever, bearbeider og gjenskaper virkeligheten.

2.4.Musikk med små barn

Det er viktig at de voksne legger til rette for musikalsk aktivitet gjennom hele barnehagehverdagen, ikke bare i formelle situasjoner slik som samlingsstunder, men også i de uformelle situasjonene (Vist 2005). Vist mener også at det er mange lydige tilløp som går tapt eller som man ikke har mulighet til å besvare når det er flere tilstede. Det er derfor viktig at den voksne er lydhør i samspillet med hvert enkelt barn, også i de uformelle og spontane situasjonene i barnehagen (ibid).

Man må være bevisst på det musikalske samspillet som skjer barna imellom og det er viktig at personalet har en bred definisjon på hva musikk er, samt viktigheten av å gi rom for utforskning. Om man ikke er bevisst og lyttende overfor barna er det lett for at nedarvede holdninger til barnas lyduttrykk kan føre til reaksjoner som ”hysj, ikke bråk!”. Dersom de voksne i slike situasjoner hadde vært mer bevisst med tanke på sin lytting, hadde det avdekket et musikalsk samspill som barna har svært stor glede av.

I en slitsom barnehagehverdag krever det lydhørhet og overskudd å oppfatte utspillene som musikk og ikke bare som støy. Hvis man er bevisst på dette blir hverdagen garantert meningsfull, både for liten og stor (Vist 2005).

En lydhør og leken voksen, med bred toleranse for barns egne uttrykk (og ev. mangel på uttrykk), vil ha god mulighet til å møte barnet musikalsk, og hjelpe denne å åpne enda flere av de musikalske rommene i verden – også om de ikke ens egen musikalske begrunn er så stor (Vist 2005, s. 90).

Vist mener at voksne må gripe fatt i den musikaliteten som finnes i alle små barn, videreutvikle og berike barnas musikalske kompetanse som de innehar fra de trer inn i verden (Vist 2005). Voksne må være åpne og hjelpe barnet til å utvikle evnen til opplevelse, erkjennelse og glede, Vist mener videre at det må være meningen at man skal nyte denne, ellers hadde ikke vært født med den.

De voksne med åpent blikk kan bidra og anerkjenne barns uttrykk (Sæther & Aalberg 2006). Morten Sæther (2006) skriver at man som voksen i barnehagen har gode muligheter til å skape en kultur for blomstrende spontansang og musikalske uttrykk. Han skriver videre at det også er lett å hemme den. I barnehagen kan man oppleve mange spontane musikalske uttrykk bare man lytter. Det dukker opp musikk i sandkassen, ved matbordet, i leksituasjoner og på stellebordet. Sæther (ibid) mener derfor at det er viktig at man som voksen i barnehagen tenker og er bevisst på egne spontane holdninger til barnas musikalske uttrykk. Det er viktig at man lar lyden bo i barnet og ikke stenger den inne, men ønsker den velkommen, anerkjenner lydens mange uttrykk samt gir den rom for utvikling. Nora Kulset skriver at musikk ikke er noe man skal ta fram og se på av og til. Musikk er selve livet, og at musikk er selve utgangspunktet for at man kan gjøre seg forstått (Kulset 2002).

Det nevnes flere ulike voksenroller knyttet til musikalsk aktivitet i barnehagen. Torill Vist (2005) nevner særlig roller de voksne begrenser seg til, *omsorgsgiveren, motspilleren og samspilleren* samt *stillasbyggeren*.

Omsorgsgiveren tar i bruk musikalske virkemidler for å roe et trist eller trøtt barn.

En annen voksenrolle Vist nevner er *motspilleren og samspilleren*, voksenrollen som skaper rom for musikalske opplevelser i hverdagssituasjoner og ikke bare i planlagte samlingsstunder (Vist 2005). Om man skal gi barna et bredt utvalg av musikalske opplevelser, er det viktig at man bruker seg selv musikalsk gjennom hele dagen. Det kommer daglig mange små musikalske utspill fra barna, det er derfor viktig ifølge Vist (2005) at man som voksen er en lydhør samspiller får å kunne bekrefte og anerkjenne barnas musikalske uttrykk. Vist nevner at en tolerant motspiller kan være nødvendig for å få musiseringen godt i gang eller for å få den til å vokse.

En tredje voksenrolle som Vist (2005) nevner er *stillasbyggeren*. Dette er en rolle man bruker hvis man skal se nærmere på enkelt barnet. Rollen som stillasbygger vil være til hjelp for å lede det forsiktede barnet inn i barnehagens musikalske fellesskap. Denne rollen kan fungere som støtte for et barn som ønsker å uttrykke seg musikalsk med en sang, men som stopper opp fordi det ikke husker hele sangen (ibid).

Mangelen tro på egne ressurser og kompetanse kan være en av de største utfordringene og hindringene for musikalsk utfoldelse i barnehagen. Bjørkvold (2007) skriver at det ikke er uten videre lett for voksne å legge merke til barns spontane uttrykk, de glimter ofte til som

kort, flyktige utbrudd under travel lek. Han mener videre at vårt voksne musikkbegrep blir uhåndterlig og ikke passer inn i barnas musikalske uttrykk. Den naturlige musikaliteten i oss enten avvikles eller utvikles. Man kan oppleve at følelsen av at musikk skal prestere tar over for den naturlige uttrykks- og samværsformen som musikk hadde da man selv var barn. Om man skal avverge at den musikalske uttrykksevnen blir avviklet, mener Vist (2005) at man må jobbe med voksenrollen og de voksnes holdninger til egne ressurser.

Barnehagen trenger kreative voksne som bruker de ressursene de har tilgjengelig (Kvaran 2007). Hvis barnehagen skal støtte barnas kreativitet slik det står i Barnehagelovens § 2 om barnehagens innhold, mener Kvaran (2007) at man som personal i barnehagen må være kreative og spontane når det kommer til musikk.

Det finnes mange ulike fagpersoner som har og engasjerer seg innenfor feltet musikk og små bar, og det finnes utallige bøker om emnet som gir konkrete tips og inspirasjon til musikalsk aktivitet (Vist 2005). Om man leter frem egne minner klarer de aller fleste å finne erfaringer med musikk som man videre kan formidle til barn. Disse erfaringene vil i størst grad bli formidlet med hjertet og utstråle en varme forbundet med de minnene og opplevelsene man selv har hatt med musikk og musikalske uttrykk.

Når man som voksen i barnehagen uttrykker denne gleden og spontaniteten ved musikalske uttrykk, merker barna dette og det settes pris på. På samme måte har barna også mye å gi de voksne, egne spontane musikalske uttrykk og noe enten de har lært hjemme eller i samvær med andre barn på barnehagen (ibid).

Vist (2005) skriver at det kreves både overskudd og lydhørhet i en sliten barnehagehverdag for å oppfatte utspillene som musikk og ikke som støy. Det er derfor viktig at man er oppmerksomme på hverdagslyder som barna ofte lager, disse kan godt være barns spontane musikalske uttrykk. Om man klarer dette så vil hverdagen garantert bli mer meningsfull, både for liten og stor (ibid).

2.5. Musikk som mål eller middel?

Som pedagog og en del av personalet i barnehagen er man godt vant med å være bevisst å målsettinger samt å reflektere over handlingsvalg og avgjørelser.

Man kan i mange tilfeller se på musikk som middel for å nå ulike mål som for eksempel trygghet, fellesskap, glede, utvikling av sosial kompetanse, følelsesmessig utvikling, språkutvikling og kognitiv utvikling for å nevne noen.

Torill Vist (2005) skriver at når det er snakk om musikkens rolle i små barns liv, er det lett å argumentere for alle kvalitetene som er knyttet til andre deler av livet. Videre skriver hun at det er selvsagt at meningsfull deltagelse i musikalske aktiviteter vil øke den estetiske og musikalske kompetansen. Aller viktigst er selve opplevelse, det musikalske inntrykket og uttrykkets mulighet til å skape mening i seg selv samt til å skape livskvalitet (Vist 2005).

3. METODE

3.1. Kvalitative og kvantitative metoder

Metoden man bruker ved at man forsker på og rundt et tema er verktøyet vårt. Kvalitativ forskningsmetode blir ofte brukt for å få data som kan hjelpe oss til å karakterisere et fenomen (Dalland 2007). Man bruker kvalitativt orienterte metoder for å lære mer om menneskelige egenskaper, erfaringer, tanker, forventninger, opplevelser og holdninger. Under dette kommer man også inn på nyanser, betydning og mening av atferd og hendelser. Ved å benytte seg av kvalitativt orienterte metoder kan man oppnå en bedre forståelse av hvorfor mennesker gjør som de gjør. Kvalitativ forskningsmetode åpner for utforskning av samhandling, bevegelse og helhet. Man ser på noe som ikke lar seg tallfeste og måle. I motsetning til kvalitative forskningsmetoder hvor forskeren tar sikte på å forme informasjonen om til målbare data av en større mengde. Under kvantitative metoder går man i bredden av et tema hvor man skaffer seg et mindre antall opplysninger om mange undersøkelsespersoner. Man vil finne frem til det som er felles innenfor en folkegruppe, gjerne uten at man har direkte kontakt med feltet. I kvantitative undersøkelser nytter man ofte spørreskjema med fastsatte spørsmål og svaralternativ, man kan også bruke intervju med fastsatte spørsmål (Dalland 2007). Kvalitativ tilnærming innebærer at man bruker seg selv som instrument, hvem man er og hvilke forutsetninger man har vil være avgjørende for hvilke data man får (ibid).

3.2. Observasjon

En av metodene man kan benytte seg av når det gjelder kvalitativ forskningsmetode er observasjon. Observasjon er altså en metode innenfor det man kaller samfunnsvitenskapelig metode. Dette er en innsamlingsmåte som innebærer at man observerer og registrere sosial samhandling eller atferd. Betegnelsen på observasjonsstudier omfatter både deltagende og ikke- deltagende observasjon. Ordet observasjon kommer fra latin og betyr iakttagelse eller undersøkelse (Løkken & Søbstad 2009).

Ved hjelp av sansene våre registrerer vi det som skjer rundt oss, vi nedtegner det vi observerer og tolker det i etterkant.

Når man observerer har man mulighet til å med egne sanser se hvordan mennesker handler og samhandler, samt hvordan de forholder seg til sine fysiske omgivelser. Gjennom observasjon kan man se hva mennesker reelt sett gjør, noe som kan være ulikt fra hva de sier at de gjør.

Som Dalland (2007) skriver er det krevende å være observatør. Samtidig som man skal ta vare på det man observerer skal man med sansene iaktta mennesker og situasjoner.

Når man bruker observasjon som forskningsmetode kreves det at man skjerper sansene, og ikke bare synssansen. Observasjon skjer først og fremst ved hjelp av synssansen og hørselssansen, man bruker de andre sansene som supplement.

Resultatene av observasjoner kan ofte bli tilfeldige og overfladiske. Det er derfor viktig at man tar i bruk alle sansene og ser under overflaten for å finne gode observasjoner man senere skal drøfte rundt.

Man må gjennom observasjoner ta vare på inntrykkene og raskt etter en observasjon sette seg ned og reflektere over funn.

Den som blir observert har vanligvis ingen kontroll over prosessen, noe som gir observatøren stort ansvar (Dalland 2007).

For å observere er det viktig å begrunne hvorfor man velger denne metode, hva man er ute etter og hvorfor man trenger observasjon for å løse problemstillingen man har.

Tilnærmingen i en kvalitativ orientert observasjon som jeg har brukt i oppgaven er helhetlig. I følge Dalland (2007) karakteriseres en kvalitativ observasjon ved fire aspekter; *helhetsforståelse av det som observeres, retter seg mer mot relasjoner og samspill mellom mennesker enn mot enkelt personer, er prosessorientert og bevissthet om egen rolle i observasjonen.*

Helheten er derfor mer enn summen av delene her. Gjennom kvalitativ observasjon vil man gjerne vite grunnen til at mennesker handler som de gjør samt hvilken hensikt de har med det de gjør (Løkken & Søbstad 2009).

3.3. Prosjekt.

En annen metode jeg benyttet meg av som forskningsmetode var prosjekt. Dette for å kunne være en utenforstående observatør på et opplegg utformet av personalet på spørsmål fra meg.

Prosjektarbeid er prosessorientert arbeid som tar utgangspunkt i en problemstilling, ikke et fagområde. Prosessen i prosjektarbeid bør og rom for innspill fra barna som får reell betydning for resultatet i et gjennomført prosjekt.

”I barnehagen vil temaarbeid først og fremst handle om å belyse et valgt tema gjennom variert aktiviteter” (Sæther & Aalberg 2006, s. 147).

I dette tilfellet var prosjektarbeidet rettet mot personalet og deres evne til å tilrettelegge for en musikksamling som fremmet barnas spontane musikalske uttrykk. Hvordan man jobber med prosjekt, vil avhenge av ulike forutsetninger, interesser og holdninger personalgruppen innehar. Som Morten Sæther (2006) skriver kan noen tema i barnehagen gå igjen år etter år, og det er derfor viktig at personalet er kreative når det kommer til utformingen av en musikksamling og hvordan man legger opp til dette.

Man kan på ingen måte planlegge barnas opplevelser, men man kan skape gode rammer og opparbeide forventninger sli at mulighetene er større.

Aktiviteten man jobber mot bør bygge på en didaktisk tenkning, planlegging. Dette handler om tilrettelegging, forutsetninger, valg av mål eller problemstilling og aktivitet. De personlige og faglige ressursene personalet sitter inne med er her avgjørende for hvordan musikksamlingen blir. Samarbeid og motivasjon er vesentlig her.

For at personalet kan legge opp til et prosjekt i barnehagen er det viktig å ha kjennskap til barnas forutsetninger. Barnas behov og interesser kan hjelpe personalet til å legge opp til et prosjekt som fenger barna.

Prosjektarbeid trenger ikke nødvendigvis å være rettet mot et produkt, men heller fokusere på prosessen og dens verdi. I dette tilfellet var sluttproduktet en musikksamling, men personalet måtte underveid bruke prosessen til å legge til rette for å fremme barnas spontane musikalske uttrykk.

Arbeid med prosjekt består som tidligere nevnt at dreier seg om prosessorientert arbeid mot et produkt og andre ganger ikke mot et produkt. Ut fra ulike forutsetninger man må ta hensyn til kan personalet starte denne prosessen.

Prosjektarbeid som metode vill være aktuelt i barnehagen med tanke på denne oppgaven for det var rettet mot personalet og hvordan de sammen kunne legge opp til en musikksamling som fremmet barnas spontane musikalske uttrykk.

3.4. Gyldighet.

Når man skal avgjøre gyldigheten av observasjon må man være bevisst på om problemstillingen blir besvart og det man undersøker blir belyst.

Ulike observasjoner kan være godt gjennomført om man vil fange opp mye som man finner interessant, men observasjonen vil ha liten verdi dersom spørsmålet man stiller ikke blir belyst eller besvart. Gyldigheten ved observasjoner vil derfor gjøres ved å argumentere for hva det er i observasjonen som gjør den relevant i forhold til det som studeres (Dalland 2007).

Forskningseffekten som Dalland (2007) skriver om innebærer at personer som vet at de blir observert, kan opptre annerledes enn de ellers ville gjort. Forskningseffekten kan på denne måten påvirke observasjonens gyldighet. Man må derfor være bevisst på og vurdere i hvilken grad man mener de som ble observert lot seg påvirke av at de befant seg i en forskningssituasjon. Jeg brukte derfor både formelle og uformelle observasjoner da jeg opplevde en viss endring i væremåte ved fortalte observasjoner i begynnelsen.

Ved at jeg etter hvert ble kjent med barnehagen, personalet og barna opplevde jeg på et tidspunkt at forskningseffekten til dels forsvant, og alle de involverte var seg selv med egne holdninger og tanker.

3.5. Valg av metode

Jeg skal i denne oppgaven se på hvordan personalet på en småbarnsavdeling kan legge til rette for å fremme barns spontane musikalske uttrykk i størst grad i de uformelle situasjonene i barnehagen. Jeg ønsker å få et innblikk i personalets opplevelser, tanker, erfaringer og holdninger i henhold til det valgte tema. På bakgrunn av dette har jeg valgt å ta i bruk kvalitative forskningsmetoder, prosjekt og observasjoner, for å innhente datamaterialet i forhold til den problemstillingen jeg har valgt.

I forhold til prosjektet personalet i barnehagen gjennomførte brukte jeg observasjon, deltagende observasjon som forskningsmetode. Jeg hadde i forkant gitt personalet en god del sanger, regler og klappe- leker de sammen skulle ha som utgangspunkt for en til rette lagt musikkksamling for de minste barna på avdelingen. Jeg hadde i forkant informert personalet om hva prosjektet gikk ut på og at jeg skulle observere hvilke valg de hadde tatt med tanke på barns spontane musikalske uttrykk med utgangspunkt i de gitte sangene, for å fremme disse uttrykkene. Dette for å belyse min problemstilling for denne oppgaven.

Observasjoner gjort under musikkksamlingen og ellers i barnehagehverdagen er grunnlaget for drøftingsdeling i oppgaven. I etterkant av prosjektet ble det også gjennomført en samtale på etterspørsel fra personalet, hvor man kunne luften sine tanker, opplevelser, holdninger og erfaringer knyttet til barns spontane musikalske uttrykk. Samtalen med personalet var ikke en form for intervju, men en dialog mellom personalet og meg. Dialogen eller samtalen med personalet åpnet for spontane, levende og uventede svar (Dalland 2007).

I starten av mine undersøkelser hadde jeg tenkt å benytte meg av prosjekt og observasjoner i barnehagen. Grunnen til dette var at jeg mener de begge er relevante i forhold til min problemstilling, samtidig som begge disse metodene henger sammen og utfyller hverandre (Dalland 2007).

I samtalen kunne jeg ta frem observasjoner fra både musikkksamlingen og ellers i hverdagen for å underbygge mine innlegg og kommentarer underveis. Gjennom observasjonene fikk jeg flere konkrete emner som ble grunnlaget for samtalen. Jeg fikk gjennom observasjoner innblikk i hvordan personalet legger til rette for å fremme barnas spontane musikalske uttrykk både i voksenstyrte musikkksamlinger og i hverdagssituasjoner som var relevant datamateriale.

3.6. Etiske retningslinjer

Ved å observere og tolke menneskers handlinger og atferd kreves det strenge etiske krav.

Det er viktig at man tar hensyn til at mange ikke vet hva det innebærer å bli observert og det er derfor viktig at man innhenter samtykke og informerer om hvilken hensikt man har og hvordan man har tenkt å bruke materialet.

Taushetsplikten skal ikke bare ivareta den enkelte deltager, men også miljø og institusjon man observerer (Dalland 2007).

Alle som har deltatt i mine undersøkelser vil bli anonymisert, det vil verken bli brukt navn på barnehage eller på personer. Dette informerte jeg om på forhånd og det ble innhentet tillatelse til de deltagende i observasjonene. Det er viktig for min forskning at deltagerne er trygge på og klar over min taushetsplikt i forhold til de opplysningene jeg innhenter.

Jeg er pliktet å hindre at andre får adgang til eller kjennskap til opplysninger som er underlagt taushetsplikt. Dette kommer under informasjon om ansatte, foreldre, barn og andre som har med barnehagen å gjøre (Dalland 2007).

Observasjonen gjort til oppgaven vil bli tatt vare på inntil jeg har fått vurdert og evaluert min bacheloroppgave slik at jeg kan vise til disse om det skulle bli spørsmål om det.

4. FUNN OG RESULTATER

4.1. Valg av informanter

Til min datainnsamling ville jeg se på hele personalgruppen. De som hadde lang fartstid og mye erfaring og kompetanse samt de som var rimelig nye i jobben og hadde lite erfaring med tanke på det å legge til rette for at toddlere kan fremme sine spontane musikalske uttrykk.

4.2. Prosjekt, observasjon og samtale

I etterkant av prosjektet og observasjonene hadde jeg og personalet på avdelingen en samtale hvor de kunne komme med sine synspunkt, tanker, holdninger, opplevelser og erfaringer.

Denne samtalen var på forespørsel fra personalets side.

Ut fra observasjoner gjort i forbindelse med prosjektet og de uformelle observasjonene fra barnehagehverdagen kunne jeg se likheter med det personalet sa under samtalen.

Her kom det frem at personalet mente det var viktig at barna kunne uttrykke seg spontant gjennom sang, rytme samt det å lage lyder. Observasjoner jeg gjennomførte kunne fortelle at det ofte ble brukt sang, både fra personalet og barnas side. Sang ble ofte brukt i spontane situasjoner som på stallebordet, i situasjoner hvor et barn var trist, i påkledningssituasjoner samt ved måltider.

Jeg observerte ved flere anledninger at barna har en egen individuell opplevelse, samtidig som de uttrykket en gruppeglede i forhold til prosjektet, musikksamlingen. Dette observerte jeg blant annet gjennom at barns klapper i takt med musikken, betrakter opplevelsene, ler og smiler samt synger med. Hvert enkelt barn har særegne måter å respondere til de ulike musikalske uttrykkene, noe også personalet hadde erfart under musikksamlingen.

Jeg fikk under samtalen og ved observasjoner merke at personalet mente at musikk og det å kunne være spontane med musikalske uttrykk er meget viktig på en småbarnsavdeling, og mye på grunn av kommunikasjon. Både personalet og barna kommuniserer med stemmen, til å gi beskjeder, uttrykke seg på samt å holde en samtale. Musikk og ulike musikalske uttrykk er ut fra mine observasjoner og samtaler viktige i hverdagen i barnehagen. Bruken av musikk samt det fange opp barnas spontane musikalske uttrykk kan i enkelte tilfeller avhenge av de voksnes interesser, evner, kompetanse og trygghet.

Jeg observerte ved flere anledninger også under musikksamlingen at personalet er lydhøre og ikke tenker for snever og at de anerkjenner barnas spontane musikalske uttrykk når det gjelder sang og bruken av instrumenter. Personalet er anerkjennende og lyttende når det kommer små spontane uttrykk som ”ern ern” og ”wroom wroom” fra sandkassen eller inne på avdelingen.

5. DRØFTING

I denne delen vil jeg se på hva observasjonene mine forteller meg og hvilke svar jeg fikk ut av prosjektet. Videre vil jeg se dette opp mot teorien jeg har skrevet om i teoridelen. Jeg vil også drøfte mine funn opp mot mine egne erfaringer.

5.1. Spontane musikalske uttrykk med toddleren

Da personalet ble informert om oppgaven og min problemstilling endret de litt holdninger og tanker om hvordan de som personal kan legge til rette for å fremme barns spontane musikalske uttrykk, enn det jeg hadde observert i forkant.

Personalet kunne informere meg om at musikk og sang var en sentral del av hverdagen for toddleren på avdelingen. Sangen og musikken ble enkelte ganger brukt som trøst eller avledning ved avskjedssituasjoner med foreldre. Personalet nevnte også at musikalske uttrykk kan være fine i påkledningssituasjoner i garderoben da de hevdet at barna ble mer opptatte av seg selv og ikke alle de andre barna.

Under observasjonene jeg gjorde så jeg gjorde så jeg flere tilfeller hvor spontane musikalske uttrykk hos de voksne ble brukt for å avlede og trøste barna i situasjoner hvor dette kunne brukes. Instrumenter ble også flittig brukt av personalet, noe jeg opplevde som et godt virkemiddel for ro og glede i en ellers stressende barnehagehverdag.

Hikst, hikst, buuuuuu høres gjennom gangen på barnehagen og lille "Mathias" på 2 år viser sitt røde ansikt med blanke øyne i garderoben. Denne morgenen er "Mathias" litt trist for at pappa må dra på jobben uten at han får være med.

En av assistentene på avdelingen møter "Mathias" og pappa i garderoben og i det pappaen hier hade og går fra avdelingen og ut ytterdøren begynner "Mathias" å gråte. Assistenten begynner å nynne på "Bjørnen sover", en sang hun vet "Mathias" liker godt. Da assistenten forsiktig og lavt begynte å nynne roet "Mathias" seg ned. Han satt helt stille i assistentens fang med store øyne og et smil om munnen å lyttet.

Jeg observerte underveis i prosessen at personalet brukte store og tydelige bevegelser i spontane musikalske uttrykk i samvær med toddleren. Dette kan være med på å skape spenning og gjør de musikalske uttrykkene som blandet annet "Bjørnen sover" og "Ro ro ro din båt" mer levende. Jeg observerte at personalet mener det er viktig at de musikalske uttrykkene fanger barna og at de gjerne bruker bevegelser til de ulike musikalske uttrykkene blir mer levende. Jeg tolker det slik gjennom mine observasjoner at personalet er bevisste på at toddleren's sosiale omgang har et utpreget kroppslig grunnlag og personalet legger derfor opp til mye bevegelse i både uformelle hverdags situasjonene og i musikalske opplegg i barnehagen.

"Alle barna satt inne på pute- rommet hvor musikkksamlingen foregikk. "Daniel", en gutt på 2 år, finner to tre- klosser på gulvet og kakket de mot hverandre.

Førskolelæreren på avdelingen begynte å klappe i hendene med samme rytme som gutten. Hun begynte å synge "Ro ro ro din båt", brukte klapping som virkemiddel og var bevisst på bruken av store og tydelige bevegelser. "Daniel" finn bruke klossene i stede for hendene for å lage rytme og lyd. "Daniel" og resten av barna uttrykte glede over sangen og klappingen, ved hjelp av hender eler klosser."

ved dette tenker jeg at personalet gjør en god figur og handler spontant og tar fatt i 2- åringens innspill og så på det som et spontant musikalsk uttrykk man kunne bygge videre på. Ut av denne situasjonen oppsto det en musikalsk aktivitet som jeg kunne se igjen ved flere anledninger i senere observasjoner. Ved at førskolelæreren, som hadde ansvaret for musikkksamlingen denne dagen, begynte å klappe med hendene i takt med barnets rytme og hans klapping med klosser, mener jeg at personalet viser god evne til å se barnet, møte barnet samt viser at barnets spontane musikalske uttrykk her betydning og verdi. Førskolelæreren mener jeg var anerkjennende og lyttende i samvær med barna.

Vist (2005) skriver at det å ha evne til å inntone seg affektivt i forhold til små barn er viktig for å oppnå gode musikalske samspill. Videre skriver hun at de voksne må ta tak i den musikaliteten som finnes i alle små barn, berike og utvikle deres musikalske kompetanse som de innehar fra de trer inn i verden (Vist 2005).

Under mine tidligere praksisperioder og fra observasjoner gjort i forbindelse med bacheloroppgaven har jeg ved flere anledninger observert at toddlerer har blitt hysjet på når de

slår på gjenstander eller bruker stemmen med ulike tonehøyder og for full hals på grunn av at de bråker for mye.

”Kasper” sitter ved kjøkkenkroken på avdelingen. En skuff bli åpnet av små barnehender og en kasserolle og ett lokk blir dratt ut. Han plasserer kasserollen med bunnen opp og bruker lokket for å lage lyd ved å slå på kasserollen. En av avdelingens personalet kommer stormende inn på avdelingen og ber ”Kasper” umiddelbart om å slutte med å slutte med det bråket. ”Kasper” stopper opp, ser på assistenten med store, blanke øyne fulle av tårer. ”Kasper” luffer sakte ut fra avdelingen og bort til ”Marius” og ”Karoline” som leker i garderoben.”

Man må være bevisst på barnas lydinntrykk og jeg tolker det slik at om man ikke er bevisst på dette og egne holdninger er det ofte lett for at man som voksen i barnehagen sier ”hysj- ikke bråk” i stede for å berike barnas musikalske uttrykk. Jeg mener at om assistenten hadde vært mer bevisst på egne holdninger og sin egen lytting hadde vedkommende avdekket et spontant musikalsk uttrykk som barnet hadde stor glede av.

Som Morten Sæther skriver er det viktig at de voksne har et åpent blikk, som igjen kan bidra og anerkjenne barnas spontane musikalske uttrykk. Ved at personalet på barnehagen har en egen bevissthet, her tenker jeg på holdninger og trygghet med tanke på egne ressurser, kan skape en kultur for spontansang og musikalske uttrykk.

Sæther (2006) skriver om ulike spontane musikalske uttrykk i barnehagen, hvordan man kan oppleve og fange disse ved å være en lyttende voksen.

På den andre siden har jeg også sett tilsynelatende små spontane musikalske uttrykk fra toddleren blitt fanget opp av personalet og blitt til noe stort og anerkjennende. Slik jeg opplever ut fra teori og observasjoner tolker jeg det som at når de voksne tar på seg rollen som lydhør, leken, spontan motspiller og samspiller samt har bred toleranse for barnas egne spontane musikalske uttrykk, åpner man for en uendelighet av gode musikalske opplevelser (Vist 2005).

Jeg observerte og hørte av personalgruppen at musikk var en stor og viktig del av hverdagen i barnehagen. Selv om de mente at spontane musikalske uttrykk er en viktig del av barnehagehverdagen, observerte jeg at det kommer an på de voksnes interesse, holdninger, trygghet på egne evner samt kompetanse om hvor vidt de spontane musikalske uttrykkene hos barna bli utviklet eller avvirket.

5.2. Viktigheten av barns spontane musikalske uttrykk

Observasjoner gjort i hverdagssituasjoner og under musikksamlingen opplever jeg bekrefter viktigheten ved å gripe de spontane situasjonene som oppstår sammen med barna og at man kan bruke sang og musikk for å forsterke og utvikle disse opplevelsene.

Etter ulike observasjoner å tolke er personalet på avdelingen mer eller mindre enige det i ulike fagpersoner skriver. Torill Vist (2005) skriver blant annet om viktigheten av å legge til rette for musikalsk aktivitet i barnehagehverdagen, og jeg opplever det slik at personalet anser dette som viktig samt at de er bevisste på lyd-kulturen som oppstår og skapes i barnehagen. Hva man observerer i barnehagen kommer helt an på hvilke "briller" man har på (Sæther & Aalberg 2006). Morten Sæther (2006) skriver videre at hvordan man oppfatter de spontane uttrykkene er avgjørende for hvordan man stimulerer til musikalsk aktivitet. Dette tolker jeg slik at personalet må se an situasjonen, noen ganger gå inn i barnas spontane musikalske uttrykk og improvisere, mens andre ganger observere og lære mer om hva barna er opptatt av. Barna i barnehagen imiterte daglig lyder fra hverdagen, bil- lyder, bjeffingen fra hunden i parken og klagen fra toget som tutet i det det kjørte forbi.

Jan Sverre Knudsen (2008) skriver om viktigheten av spontansang og hvordan denne ikke nødvendigvis trenger å være kommunikativ, men oppstår ofte når barnet er alene.

Jeg observerte ved flere anledninger at barna kunne sitte alene å nynne lage lyder til racerbilen og katten ved vinduet. I slike situasjoner observerte jeg at personalet enkelte ganger kunne fange opp de minste, men verdifulle spontane uttrykkene barna kom med. En lydhør og interessert voksen gir glede og anerkjennelse til barnet som igjen ut fra mine observasjoner, opplever respons som igjen kan føre til at barna gjerne uttrykker seg mer spontant med tanke på musikk.

Flere observasjoner gjort under måltids- situasjoner viser et personale som setter pris på spontane musikalske uttrykk fra barna. Når et barn begynner å banke i bordet eller klirre på glasset har de enten lagd rytmer med eller hentet frem gitaren og tatt en sang, når dette har latt seg gjøre.

Jeg har selv opplevde å bedt et barn om å ikke bråke ved matbordet uten å tenke på dette som spontane musikalske uttrykk. I etterkant har jeg drøftet dette med meg selv og tenkt at hvert bank og rytme er en form for musikalske uttrykk. Man må derfor som Vist (2005) og andre fagpersoner skriver, være åpen, interessert og gi barna rom for utforsking.

5.3.Kompetanse

Jeg observerte og hørte av personalet under samtalen etter prosjektet at de hadde ulik grad av kompetanse om musikk og spontane musikalske uttrykk. I og med at avdelingen og barnehagen generelt har musikk som satsningsområde hadde alle i personalgruppen vært på kurs og økt sin kompetanse innenfor emnet. Observasjoner jeg har gjort understreker av liten grad at mye kunnskap og kompetanse er viktig, men viktigheten av å tørre å by på seg selv, være spontan og improviserende i samvær med barn.

Førskolelæreren på avdelingen kommer syngende inn fra garderoben. Hun synger på en Justin Bieber- sang, knipser og danser gjennom døren. Noen av barna på avdelingen sitter på gulvet og tegner, men legger dette raskt fra seg i det de hører sang og rytmer samt ser en dansende førskolelærer. Selv om barna ikke kan verken tekst eller melodi slenger de seg med. De synger, trommer og danser rundt inne på avdelingen.

Det er ikke viktig å kunne spille et instrument eller synges "fint" for å kunne utøve musikk i barnehagen og anerkjenne barns spontane musikalske uttrykk. De aller fleste har en stemme, og på denne måten kan man skape musikk og musikalske uttrykk i barnehagen. Dette observerte jeg også ved flere anledninger da personalet tok med seg gleden av egen interesser med musikk som igjen smittet over på barna.

I denne observasjonen kan man se gleden og improvisasjonen førskolelæreren har med seg inn på avdelingen. Det er viktig at de voksne tør å være litt "crazy" i samspillet med barna og gi av seg selv. Denne situasjonen mener jeg er et fint tegn på dette. Førskolelæreren i denne observasjonen kunne i etterkant fortelle at viktigheten av spontane og kroppslige voksne smittet over på barna slik at de også tok i bruk kroppen når de hørte musikk og lyder på barnehagen. Manglende tro på egne ressurser er kanskje en av de største hindringene for musikalsk utfoldelse.

Med kompetanse kan også økende trygghet medfølge. Under samtalen kunne personalet fortelle at de selv også tenkte dette med kompetanse, men mente også at det ikke alltid handler om kompetanse men om holdninger. Morten Sæther (2006) skriver om at personalet må ha en kreativ holdning til musikk og andre estetiske uttrykk. Det jeg hørte under samtalen kan kobles til og tolkes ut fra dette. Jeg både observerte og fikk bekreftet fra personalet at de

aller helst vill ha kreative holdninger og tanke utenfor boksen når det kom til barnas spontane musikalske uttrykk.

6. AVSLUTNING

Som tidligere nevnt var jeg gjennom denne oppgaven ikke ute etter et svar man kan sette to streker under, men ville få en innsikt i hvordan personalet på barnehagen kan legge til rette for å fremme toddlerens spontane musikalske uttrykk. Gjennom denne oppgaven har jeg observert personale og barn i hverdagssituasjoner og under en musikkamling, dette har jeg senere drøftet og sett dette opp mot relevant teori.

Gjennom arbeidet med oppgaven har jeg tilegnet meg mer kunnskap om barns spontane musikalske uttrykk samt fått ett innblikk i personalets tanker, erfaringer, opplevelser og holdninger knyttet til spontane musikalske uttrykk i barnehagen.

Musikk og musikalske uttrykk oppstår gjerne spontant og helt av seg selv i samspill med toddleren. Det er derfor viktig at personalet her har en bred definisjon på hva som er musikalske uttrykk og anerkjenne disse ved å være en lyttende og interessert voksen som gir barna respons på deres uttrykk.

Man må i barnehagen gripe fatt i den musikaliteten som finnes i alle små barn, berike og utvikle barnas musikalske kompetanse samt gi rom for utforskning av egne spontane musikalske uttrykk.

Hvis personalet på barnehagen har evnen til å inntone seg med tanke på toddleren og vise at deres spontane musikalske uttrykk har betydning og verdi, kan man inspirere barna til mer spontan musikalsk utfoldelse og glede i disse situasjonene.

Gjennom at man er klar over og er bevisst på at det finnes musikalitet i oss alle og jobber med og tilrettelegger for å slippe denne løs, er man på god vei inn i musikkens hage hvor man sammen med toddleren kan blomstre.

7. LITTERATURLISTE

- Bjørkvold, J. - R. (2007) *Det musiske menneske*. Oslo: Freidig Forlag as.
- Dalland, O. (2007) *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hanken, I. M. & Johansen, G. (2009) *Musikkundervisningens didaktikk*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Knudsen, J. S. (2008, 1.april) *Barns spontansang – læring, kommunikasjon eller "selvets teknologi"*. Lastet ned fra <https://oda.hio.no/jspui/bitstream/10642/300/2/440791.pdf>
- Kulset, N. (2002, 9. april) *Helheten er musikk!* Lastet ned fra <http://www.musikkfralivetsbegynnelse.no/artikler/helheten-e5/>
- Kunnskapsdepartementet (2011) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kvaran, K. (2007) Toddlerleker – et tverrfaglig prosjekt. "La barna komme til lyden". *Barnehagefolk*, 3, 1 – 6.
- Løkken, G. (2005) *Toddlerkultur. Om ett- og toåringers sosiale omgang i barnehagen*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag A.S.
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2009) *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Ringdal, K. (2013) *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Sæther, M. & Aalberg, E. A. (2006) *Barnet og musikken. Innføring i musikkpedagogikk For førskolelærerstudenter*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Vist, T. (2005) I lyden bor barnet, i barnet bor lyden – Om små barns forhold til musikk.
I Haugen, Løkken & Røthle (red.): *Småbarnspedagogikk. Fenomenologiske og
Estetiske tilnærminger*. Otta: J.W. Cappelens Forlag a.s.